

Euskeraren batasuna dala-ta

Sarritan entzun edo irakurri dogu zerbait, guri ez deitu ez joan egin gñan euskel idazlien Baiona'ko Batzarraren gaiflean; baiña gauza garbirik ez genkian.

Orain, JAKIN aldizkariari esker-rak, zerbait baiño geiago dakigu; bertan artu ziran erabagien jakitun ba-gara beintzat.

An ikutu egin ta erabagiak artu ziran zenbait arazotan eztabaida txikienik be ez egoan orain ogetamar urte. Atara daigun auzitara esate baterako II ta rr'ren kontua.

Txarto edo ondo, orrein erabagia emonda egoan; izki bakarra gaiflean kapela dabela idatzi ta kito.

Orretan erdel ortografiari jarraituarren ez egoala okerrik?

Ez nago onen aurka. Baiña, geure izkuntza au nagusitasunera eldu zanian bere gurasoak ortografi bereziagaz jantzi nai izatea ez da pekatua. Ta jantzi bereziak moldatu naian apur bat arraroak egitea be ez. Berari eutsen maftasunagaitik nortasuna nabarmendu nai izan eutselako.

Edozela be, ez eutsen kalte txikienik egin izkuntzari modu orretako nortasuna sortzean. L ta r kapeladunagaz idazteak ez dautsa eze-

lako gaiztasunik sortzen ez idazleari ta ez irakurleari. S ta z'ren kontua kenduta ordubeteian ikasten ditue euskal ortografiako gora-berak zortzi urte inguruko umeak. Au ondo ikusita daukat.

Euskal ikastolan asi ta bigarren egunerako ume batek table-roan olako utsen bat egiten badau beste ume pillo bat zarataka jagiko da oker egin dabela esaten.

Irakorletan ez dago olako izki kapeladunik?

Euskeraren aurkako giroan galdu diran gauzak geiagoko barik ezin daikeguz ontzat emon. Egia esateko, garrantzi gitxi dauka izki orreik lengo erara edo oraingo erara idatzi. Baiña, ain zuzen be, orretxegaitik arazo oneri bakean laga biar yakon.

Ortografi kontuan, beste zenbait gauzetan lez, benetako premia dagoanean bakarrik egin biar dira al-daketak, bestela ziri ta miri ez gara geldituko.

Euskeraren batasun bidea sortzeko dirala erabagi oneik esan dauskue.

Asmo txalogarria auxe, lortu dai-tekena bada.

Egitan, milla aldiz obeago izango

zan euskerarentzat danok modu baten itz egiten gure denporetara eldu balitz; ez gifian orain lez alkarrerri ezin ulertuta ibilliko arra beteko errintxu baten.

Baiña, gauzak, askotan, nai litzaken eran ez dira etorten ta datozen moduan artu biar izaten dira.

Euskeraren iru-lau modutara itz egite au gure izkuntzaren aberastasunaren ezaugarria dala difoenak ba-dagoz; baiña ori ez da egia. Batek "dautzudaz" ta besteak "dizkituz" esateagaz ez dau euskerak ezer irabazten.

Baiña ezbardintasan orreik of dagoz guk asmau barik ta indarrez kentzea izkuntzaren aurka joatea ez litzake izango?

Gu bizkaitarrok eta zuberotarrak era batera itz egiten ipinteko modurik ez dago.

Ta, arira badatoz edo ez badatoz, ondorengo oneik esan nai neukez.

Nik ez dakit ifungo literatura idatziak erriaren izkuntzan, au da itz egiten dan izkuntzan, eragipenik izan daben edo ez. Olako gauzetan ez naz aitua, baiña baietz esango neuke. Baiña euskeran ez.

Sekula euskeraz lerro bat idatzi ez balitz be erriak olantxe itz egin eban; ez geiago ta ez gitxiago, ez garbiago ta ez loiago, ez txartoago ta ez obeto. Ta emendik aurrera be gauzak asko aldatu biarko dira literatura idatziak erriaren aotan eragiteko.

Egia, poztuko gifake au gertau al baledi, bai literatura ta bai eusko irakaskuntza kontua sendoago egongo liraken ezaugarria izango litzake-ta.

Ta ez da zailla, bakarrik, euskaldun guztiak modu baten itz egiten ipintea; ainbeste ez bada be guztiz zailla da danok euskera bat idazten ipintea.

Zuberotarrak eta guk bizkaita-

rrok modu baten iten ipinteko zer bide dago?

Batasuna lortzeko nai izatea dala lenengo norbaitek esan leike. Ba neuk be nai dot al dan gifioan, ta batasun orreri bideak erreztu leikezan erabagiak beteteko prest nago. Baiña erabagiak arrapaladan artuak ez daitezela izan. Lenagoko erabagi edo jokera batzuk ondo ez dagozala ikusi izan badogu ez gaitazan oker berean jausi.

Or emon daben legetatik bat nire ustez oker dago:

Konsonantean amaitzen diran itzen araura deklinazioa artu biar dabela diptongoz amaitzen diran itzak. Ta eredutzat ondorengo itz biok aitatzen ditu: zelaiean, gaueko.

Nik sekula ez dot entzun "zelai-ean" itzik. "Zelaian", "plain", "maian" ta abar baiño. Ta beste oneik: "ogeian", "kañoian", "oian".

"Zelaian etzinda egon naz". "Amalau lagun batu gara maian". "Olatu andia egonda plaian". "Ogeian gelditu da Atano". "Kañoain sartu dau". "Oian dago aste osoan".

"Gaueko" itza esaten dana egia da. Baiña exepziño bat da ori, ta exepziñoakgaitik erderaz zer esaten dan danok dakigu. Ta ez da beste munduko gauza orra zelan eldu dan antza emotea: Bizkaieraz u ta beste bokalen tartean b sartzen da toki batzutan. Ortik datoz "astuba" "gabon" "zubek" ta abar. "Gaua" "gaba" biurtua da ta azkenengo izki edo artikulua kenduta konsonantean amaitutako itz bat lez gelditen da: "gab".

Ta olan konsonantean amaitzen diranen deklinazioa artzen dau.

Baiña diptongo berean amaitzen diran beste itzak ez dabe orrela deklinaziorik artzen bokalean amaitzen diranen deklinazioa baiño. Ez doguz esaten "lauekoa da", "ardau-

ean egoan" ta abar, "laukoa da", ardaun egoan" ta abar baiño.

Sabindarren aldi bateko "zarrean" esan biarrean "zarran" ta abar txarto egoazan ezta? Ba idazki au egiten diardudala burura etorri yatazanen antzera gañentzekoak artzen badabe deklinazioa aztertu dodan lege ori guztiz txarto dago, ta berandutu baiño len zuzendu egin biar da.

Ta goazen orain zorioneko h orrengana.

Batasunaren izenean eskatzen dabe izki au erabilteko. Baiña arazo onetan bi modutara lortu daikegu batasuna: danok erabillita edo ifork be erabilli barik.

Bidaso andikoak beti erabilli badabe izki ori ta emendikoak sekula erabilli ez badabe errazoi bardifñak daukaguz izki orren aldekoak eta etsaiak.

Beraz, beste arrazoi batzuk billatu biar dira auziari erabagia emoteko. Ta bat au izan leiteke:

Izki ori jatorriz euskalduna da ala prantzeskeri bat? Erantzuna emon leiken aifñako jakintsuak badagola euskal barrutian uste dogu.

Beste aldaketa batzuk erreztasunari begiratuta egin badira, erreztasunak ez erabiltea eskatzen dau.

España'n beti erabillita be (beti

edo guk ala ezagutu dogu beintzat) kendu egin biar litzakela esaten batek baiño geiagok berba egin dau. Orain urte batzuk, oguziten ez dan izki ori gaztelera idazkeratik kendu egin biar litzakela esaten eban H-Hito erdal akademikuak.

Bidaso andiko idazleak eurak be bastartzen asita egoazala ango barrri zerbait dakian baten aotik entzunda gagoz.

Ta guk sekula erabilli ez dogunok guretzat ezer esan nairik ez daukan izkia idazten asi biar gara orain?

H orrek ez dauka bere ots berezirik edo ba-dauka.

Ezer otsik ez badauka ez dago errazoi txikienik be guk sekula erabilli ez dogunok orain erabilten asteko.

Edo bere otsa badauka oguzteko da. Ta, norbaitek esan dabenez, euskal izkelgien artean nortasun geien daukan geure bizkaitarrez idazteari oraindik lagateko asmorik ez daukagu-ta, zer pintaten dau h orrek bizkai euskeran?

Aita Berriatua'k be h ori erabilten asi danian laga egin dautsa bizkaitar idazteari.

Izan be, bizkaieraz h ori esatea sudur puntan eraztunagaz ibiltea bezin itxura bakoa litzake guretzat.